

ARBETSFREDEN

FRÅGAN om arbetsfredens säkrande har länge stått på dagordningen utan att lämna allt för stora spår efter sig i vår lagstiftning. Om man undantager den stora och mycket väsentliga insats, som 1928 års lag om kollektivavtal och om arbetsdomstol på ett centralt område innebar, hava de legislativa åtgärderna rört endast mera periferiska områden av problemet.

Om lagstiftningen sålunda endast med största varsamhet lämnat sitt bidrag till arbetsmarknadens sanering, vore det i hög grad oriktigt att därav draga den slutsatsen, att arbetsmarknaden förblivit oemottaglig för dämpande inflytelser. Enligt en i vissa läger populär, men icke dess mindre fullständigt felaktig uppfattning skulle de stora huvudformationerna å ömse sidor stå skälvande av stridslust i en kamp, där man främst söker varandras tillintetgörelse. Ingenting är i själva verket mera oriktigt; man skall vara blind på båda ögonen för att icke i stället uppfatta, vilken utveckling mot social förståelse och ömsesidig uppskattning mellan arbetsmarknadens huvudparter, som ägt rum under de senaste femton åren. Klasskampsmentaliteten har i stor utsträckning släppt sitt grepp om arbetarnes fackliga rörelse; den är icke försvunnen, men den är i allt väsentligt begränsad till vissa områden, där personliga eller andra speciella förhållanden ännu giva bakterien virulens. Inom politiken synes den hava långt större förutsättningar att odlas än inom det fackliga områdets verklighetsbetonade atmosfär, där händelsernas logiska utveckling mera påtagligt bringar i erinran sambandet mellan förhastade ställningstaganden och deras naturliga följder och därför snabbt kan tvinga till eftertanke och ansvar.

Den, som ur nuvarande förhållandens synvinkel vill söka bilda sig ett omdöme om tidsläget omkring år 1920, d. v. s. tiden för 8-timmarsdagens genomförande, skall icke urskilja annat än en fullkomlig förvirring på arbetsmarknaden, kännetecknad av strejker och lockouter i oöverskådligt och invecklat sammanhang. Endast långsamt förändrar sig denna miljö. Under hela 1920-talet återkommo med regelbundna mellanrum lönerörelser av den

Arbetsfreden

art och omfattning, att de gävo anledning till omfattande arbetsinställelser med oerhörda förluster för folkhushållet: järnbrukskonflikten 1923, den korta men omfattande lockouten 1925 samt pappersmassekonflikten och den långvariga gruvkonflikten 1928 voro exponenter på, som det föreföll, med ödesbestämmdhet återkommande urladdningar på arbetsmarknaden. Antalet genom konflikt förlorade arbetsdagar utgjorde år 1920 8,943,000, år 1925 6,907,000 och år 1928 4,835,000.

Man skulle tycka det sannolikt, att motsvarande utbrott icke skulle kunna utebliva under de våldsamma omkastningar på näringslivets område, som kännetecknat den gångna delen av 1930-talet. Antalet förlorade arbetsdagar är visserligen även då i och för sig stort, 1930 1,021,000, 1931 2,627,000 (under inflytande av en långvarig konflikt i textilindustrien), 1932 3,095,000 (pappersmassekonflikt), 1933 3,434,000 (byggnadskonflikt) och 1934 760,000. För år 1935 saknas ännu siffra, men torde den icke på långt när komma att uppnå 1934 års lågpunkt. Urladdningsområdena hava dock under dessa år kunnat på ett annat sätt än tidigare lokalt begränsas. Skadorna för landets ekonomi hava hållit sig vid en mindre storleksordning, och konflikterna hava därför icke i samma utsträckning känts oroande för folkhushållet.

I väsentlig mån måste dessa förhållanden givetvis tillskrivas den mycket moderata hållning, som arbetsgivarne under krisen intagit och som icke föranlett dem att utnyttja konjunkturen till lönedepressningar utöver vad läget oundgängligen erfordrade. Denna hållning har under nuvarande konjunktur haft sitt motstycke på arbetarsidan, där man med försiktighet bedömt konjunkturons varaktighet och näringslivets bärkraft och icke genom oklok stridslusta ödelagt de produktionsmöjligheter, som en gynnsam utveckling lämnat öppna. Hade 1930-talets kris och uppsving inträffat tio år tidigare, föreligger knappast någon tvekan om att de skulle hava utlöst öppna arbetskonflikter i en helt annan utsträckning än vad nu blivit fallet.

Vad är det då som inträffat? Vill man söka yttre orsaker till en utveckling, som utan större språng fortskridit organiskt och under inflytande av huvudsakligen osynliga och imponerbara faktorer, kan man icke förbigå den officiella knäsettning av samförståndstanken på arbetsmarknaden, som var den senaste högerregeringens stora insats. Det är helt visst ingen tillfällighet, att just efter år 1928, den stora samförståndskonferensens år, icke

under något år gått förlorat samma dagantal som arbetskonflikterna under 1928 gåvo till spillo.

Det initiativ, som den svenska högerregeringens dåvarande socialminister Lübeck — visserligen efter utländska mönster, men med personligt förvärvat erfarenhet från sitt medlingsarbete i 1928 års stora arbetskonflikter — tog genom sammankallandet av den s. k. samförståndskonferensen, har aldrig vunnit den uppskattning som det förtjänat. Det har bedömts som ett välmenande experiment, vars definitiva misslyckande beseglades genom arbetarrepresentanternas utträde ett par år senare ur den s. k. samförståndsdelegationen. Ingenting torde emellertid vara mera felaktigt. Samförståndskonferensen motsvarade ett inom arbetsmarknadens båda läger förvisso i lika hög grad känt behov, och dess inverkan på stämningen vid arbetsplatserna var större än som kunnat utåt manifesteras. Det torde i allmänhet — undantag givas visserligen och kanske många — kunna vitsordas, att den allmänna inställningen till arbetslivets problem numera blivit en annan och mera förstående än tidigare hos både arbetsgivare och arbetare. Att hava på den centrala punkten skapat rikare och vidare förutsättningar för social förståelse förblir en samhällsbyggande insats av bestående värde.

Naturligtvis brister ännu mycket i ömsesidigt samförstånd på arbetsmarknaden; en fullständig överensstämmelse i uppfattning vore för övrigt en orimlighet på ett område, där intressemotsättningar med naturnödvändighet måste finnas. En anda av förståelse för motpartens och för samhällets rimliga fordringar kan uppenbarligen göra mångt samhällsingripande onödigt, men samtidigt måste man göra klart för sig, att, utan att allt göres för att den andan hålles levande, behovet av lagstiftning tränger sig allt mera in på livet. Borde icke åtminstone de innehavare av statsmakten, som ständigt gensträvt vägra att låta sitt eljest starkt utvecklade lagstiftningsintresse verka i fråga om arbetsfredsproblemet, kunna vidtaga utåt synliga åtgärder till samförståndstankens fortsatta odlande i annan form än auktoritativa förmaningar för ena parten att förbehållslöst tillägna sig den andres ståndpunkter?

Det saknas nämligen icke anledning se den sanningen i ögonen, att det icke på alla punkter är så gott som det borde vara. Lagstiftningsåtgärder äro icke överflödiga, endast därför att de icke träffa *allmänna* missbruk. Just den omständigheten, att arbets-

marknadens problem för närvarande icke äro så starkt aktualiserade, giva särskilda möjligheter för deras undersökning och lösning sine ira et studio. Den Nothinska kommittén har på ett lyckligt sätt för den allmänna meningen fastslagit, var problemen äro att söka. Det är icke givet, att lagstiftningsvägen på alla punkter är den lyckligaste för en omedelbar lösning; den inre självreformerings och den godvilliga överenskommelsens väg kunna förvisso giva goda resultat, som naturligt inlemmas i den allmänna reglering av organisationsväsendet, som samhället icke i längden torde kunna undvara.

Ett samhällskrav är emellertid, att åren icke få till intet förinna. Med spänning väntade allmänheten en utredning, som skulle giva något av värde till frågans lösning; den fick en katalog, visserligen förtjänstfullt utarbetad, men likväl endast en katalog över de föreliggande problemen. Man står i dessa avseenden alltså allt fortfarande vid utgångspunkten och riksdagens framställning om utredning beträffande åtgärder till arbetsfredens främjande har ännu icke föranlett någon regeringens åtgärd.

I en tid, då individens trygghet och säkerhet uppställas som ett huvudmål för så mången politisk strävan, kan dock samhällets skäligen krav på *sin* trygghet icke skjutas å sido. Det är lyckligt, om samhällets fordringar i detta hänseende kunna fyllas genom disciplinerad självverksamhet hos arbetsmarknadens organisationer. En fullständig trygghet läser dock väl ej vinnas på denna väg. Samhällets reglering kan icke helt utebliva, men den bör, så långt möjligt och så länge icke annans rätt kränkes, bygga på ståndpunktstaganden, varom enighet råder mellan huvudparterna.

Det är till sist icke alltför ingripande och omfattande åtgärder på organisationsväsendets område, som erfordras för arbetsfredens skäligen säkrande, och sett ur ett vidare perspektiv, beröra de icke i något avseende legitima organisationsintressen. Vinner — med eller utan omedelbar lagstiftning — samhället tillbörlig garanti för att arbetsfreden, i vad på organisationerna ankommer, icke sättes i fara utan starka och bärande skäl, blir mycken tilltänkt och eljest nödvändig lagstiftning överflödigt och kan begränsas till områden, där stora samhällsintressen eller menige mans oförytterliga rättigheter äro kränkta eller hotade.

Samhället väntar den befriande och klargörande gärning, som löser problemen under en tidsperiod, då förutsättningarna för en lidelsefri diskussion av komplexet äro gynnsammare än på länge.